

Ольга Петрівна, аж до самої смерті цінувала кожен шматочок хліба. Адже переживши страшні події Голодомору та втративши своїх близьких, вона знала, що хліб – це велика цінність.

Українці завжди пам'ятали про події 1932 – 1933 рр. В пам'ять про ці страшні часи в багатьох містах та селах України було відкрито пам'ятники жертвам Голодомору. І в наш час ми не повинні забувати про жертви українського народу, про велику кількість смертей, до яких призвела злочинна радянська влада.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 688 с.
2. Кульчицький С. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Літера Л.Т.Д, 2015. 544 с.
3. Приріг Р. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні. Документи та матеріали : навч. посіб. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. 1128 с.
4. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Каравела, 2006. 400с.

УДК 94(477)«18/19»

Шеєнкова К. В.

здобувачка ІV курсу спеціальності

032 Історія та археологія,

Херсонський державний університет, м. Херсон,
науковий керівник – Л.О.Цибуленко, к.і.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА СТАНОВОГО РОЗПОДІЛУ НАСЕЛЕННЯ ПОВІТІВ КРИМУ ТА МАТЕРИКОВОЇ ЧАСТИНИ ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

***Анотація:** Проаналізовано особливості розвитку сільського господарства, туристичної галузі та фінансової, зокрема банківської справи в Таврійській губернії. Визначено чисельність представників найбільших мовних груп і етнічних спільнот серед основних станів зазначених у переписі населення 1897 р. загалом по губернії. Наведено дані кількісного співвідношення деяких мовних груп за станами у двох частинах Таврійської губернії*

***Ключові слова:** Таврійська губернія, сільське господарство, конярство, становий розподіл, перепис населення 1897 р.*

Актуальність теми дослідження зумовлена недостатньою вивченістю питання кількісного розподілу населення серед соціальних груп, члени яких відрізняються за своїм правовим положенням. Зважаючи на це вивчення даних перепису населення 1897 р. і розрахунок на основі цих даних кількості представників етнічних груп за станами є досить актуальним.

Таврійська губернія була дуже своєрідною складовою Російської імперії. Не дивлячись на адміністративно-територіальну єдність, материкова і

півострівна частини регіону істотно відрізнялися як в економічному так в соціально-політичному відношенні. Ця різниця в першу чергу продиктована географічними особливостями, а також культурно-релігійними (позиціонування Криму як сформованого здавна поліетнічного регіону), що безсумнівно накладало відбиток на розвиток в першу чергу туристичної галузі та етноекономічного розвитку загалом.

Провідне місце в сільському господарстві Таврійської губернії у середині XIX ст. займало тваринництво, про що свідчать щорічні звіти губернаторів Таврії. Основною причиною такого інтенсивного розвитку даної галузі господарства був великий попит на продукцію тваринництва на внутрішньому і світовому ринках, а також масові переселення у другій половині XIX ст. до Таврійської губернії німців. [5, с. 18-19].

Німці розводили перш за все робочу худобу, зокрема коней, необхідних для рільництва. Це пояснювалося, насамперед, економічними особливостями розвитку їх господарств, орієнтованих на товарне виробництво зернових культур. Тому використання коней було економічно більш вигідним, оскільки давало змогу набагато швидше й у великому обсязі виконувати всі сільськогосподарські роботи, хоча часто це й шкодило їх загальній якості [3, с. 122-123].

Провідну роль в розведенні тонкорунних овець грали материкові повіти губернії: Мелітопольський, Дніпровський, Бердянський. У Криму частка тонкорунного вівчарства була невелика. Прості ж вівці, що переважають в материкових повітах, зустрічалися і в Криму, в тому числі і в Ялтинському повіті.

Стосовно конярства, то тут провідна роль в розведенні коней належала материковим і Євпаторійському повітам, на тлі яких помітно виділявся Бердянський, де кількість коней досягало 4,5 голів на 1 кв. версту. Помітно відставало в своєму розвитку конярство Сімферопольського і Ялтинського повітів. [5, с. 18-19].

Розвиток фінансової, зокрема банківської справи з більшим розмахом у другій половині XIX йшов в Криму, про що дізнаємось з книги В. А. Коломійцевої «Історія фінансів Тавриди. Хроніки (1783-1917)». Отже, у 1860 р. уряд був змушений ліквідувати Державний позиковий банк, а державному комерційному банку визначити новий устрій і дати нову назву – Державний банк. З цього року по всій території Російської імперії розвивається мережа регіональних відділень. [4, с. 80].

У Криму перше відділення відкривається аж через 15 років. Стимулом стало широкомасштабне будівництво залізниць. У 1874 р. була завершена залізниця Лозова-Сімферополь, 2 червня 1874 р. перший товарний потяг прибув на станцію Сімферополь, а в 1875 р. лінія доведена до Севастополя. Загалом на поч. XIX ст. міста Крима були повзані мережею залізниць, що дало поштовх розвитку в Таврійській губернії як економіки так банківської мережі. Перші відділення Державного банку в Таврійській губернії були відкриті : у 1875 р. у Севастополі, у 1877 р. у Феодосії. Це було обумовлено перш за все, географічним та адміністративним положенням цих портових міст, якими керували градоначальники. Майже 20 років ці два відділення контролювали і спрямовували грошово-фінансову політику в губернії. Саме вони працювали за першим Уставом Державного банку – від створення його у 1860 р. до 1894 р. З

виходом нового Устава у 1894 р. їм довелося в корені змінювати свою роботу передаючи свій досвід всім іншим відділенням, що відкривались: у 1903 р. – Євпаторійському, в 1912 р. – Ялтинському, у 1915 р. – Сімферопольському. Відділення Державного банку в Криму об'єднувало засоби різних державних установ органів казначейства; видавали підтоварні кредити, після формування мереж приватних і акціонерних банків надавали їм кредити під облігації державних позик і короткотривалі обов'язки казначейства, через свої розрахункові відділи здійснювали взаємні розрахунки приватних банків і фірм, в зв'язку з чим приватні банки повинні були зберігати свої засоби у відділеннях Держбанку і таким чином затверджувати з ним свою банківську політику [4, с. 84-91].

Стосовно стану туристичної залузі цікаву інформацію знаходимо у книзі С.В. Громенко «Наш Крим», зокрема там йдеться про те, що «оксамитових сезонів» років сто тому було 2. Навесні – перший, коли грошовиті виїжджали на Великдень подихати південним повітрям, а з кінця травня до середини серпня Крим порожнів. В цей час Крим віддвували хіба що люди з невеликими статками – дрібні чиновники, студенти, курсистки, та гімназисти-екскурсанти зі своїми викладачами. Місцеве населення не вважало літні місяці «сезоном» сдавали житло за зимовими цінами. В цей час кімната для сім'ї коштувала 20-25 коп. за добу. Життя починало вирувати в другій половні серпня до середини жовтня. З усієї імперії Крим наводнювали великі чиновники, цукропромисловці, банкіри, відомі артисти, словом ті, хто мав тугий гаманець. В цей час ціни в готелях, ресторанах, крамницях зашкалювали. Оксамитовим сезон звався тому, що в цей час приїздили аристократії прізвища яких були віднесені до «Бархатних книг» – офіційних реєстрів російського дворянства [2, с. 93].

За даними першого загального перепису населення 1897 р. в Таврійській губернії населення ділилося на наступні стани: 1 – дворяни спадкові і їх сім'ї, до якого належали 12 475 чол. 2 – дворяни особисті, чиновники не з дворян і їх сім'ї, загалом – 10 336 чол., 3 – особи духовного звання всіх християнських сповідань і їх сім'ї, разом – 4 729 чол., 4 – спадкові та особисті почесні громадяни та їх сім'ї – 4 970 чол., 5 – купці і їх сім'ї – 7 732 чол. 6 – містяни – 243 739 чол., 7 – селяни – 1 123 499 чол., 8 – військові козаки – 701 чол, 9 – іногородці – 69 чол, 10 – фінляндські уродженці незалежно від стану – 20 чол., 11 – особи, що не належать до цих станів – 3 678 чол, 12 – особи, що не вказали стан – 3 888 чол., 13 – іноземні піддані – 32 004 чол.

В нашому дослідженні, ми обрали етнічний критерій і порахували кількість представників найбільших мовних груп і етнічних спільнот серед основних станів, яких у переписі налічується 13. За підрахунками, переважна кількість населення губернії належала до селянського стану. Серед руської мовної групи (великороси, малороси, білоруси) до цього стану належало 857163 чол., до міщанського стану належать – 130774 чол., 9389 чол. нараховується серед дворян спадкових і їх сімей, жодний представник не відноситься до стану – іногородці. Окрім руської мовної групи, до селянства належать більшість населення наступних етносів та мовних груп: поляків – 6959, німців – 68075, інших слов'янських – 41598, литовсько-латиських – 391, романських – 1850, турецько-татарських – 142037, фінських – 1986, картвельських – 194, мовних груп. До міщанського стану належить більшість представників інших індо-європейських – 12689 та інших германських – 19, мовних груп, кавказьких

горців – 15 та євреїв – 49896. Наступним за чисельністю станом був дворянський, до нього загалом (дворяни спадкові і їх сім'ї та дворяни особисті, чиновники не з дворян і їх сім'ї), належали представники всіх етносів та мовних груп, але чисельну перевагу, окрім представників руської мовної групи, мали поляки – 1133, німці – 434, представники інших індо-європейських – 574 та турецько-татарської – 2212 мовних груп. Більшість у купецькому стані склали євреї – 2849, далі руська – 2680, турецько-татарська – 1096, інші індо-європейські – 823 мовні групи, чисельну меншість в цьому стані склали інші германські – 1 литовсько-латиська – 2, фінська – 3 мовні групи, а серед кавказьких горців взагалі жодного представника в цьому стані [1, с.274-275].

Таким чином, щодо станового родподілу у двох частинах губернії за даними Перепису 1897 р. можемо констатувати чисельну перевагу руської мовної групи по всім станам у обох частинах губернії, при чому кількість дворян з представників даної групи загалом майже однакова у двох частинах, але більшість все одно на кримському півострові – 2008 чол., в той час як на материку – 1897 чол., але тут, на материку, ця мовна група переважає серед таких станів як, особи духовного звання всіх християнських сповідань і їх сім'ї, спадкові та особисті почесні громадяни та їх сім'ї, купці та військові козаки. Представники турецько-татарської мовної групи переважають чисельно по всім станам на Кримському півострові, що не дивно, адже саме там зосереджена їх найбільша кількість по губернії взагалі, а от єврейська мовна група навпаки за всіма станами чисельно переважає серед повітів материкової частини губернії. Окрім турецько - татарської на півострові переважають чисельно за всіма станами представники таких мовних груп: інші індо-європейські, литовсько-латиська, інші германські, фінська, по всім іншим мовним групам ситуація в обох частинах майже однакова [1, с. 276-296].

Отже, наприкінці ХІХ- початку ХХ ст. соціально-економічний розвиток, в тому числі розвиток туристичної галузі та становий розподіл населення у двох частинах губернії мав свої особливості, в першу чергу географічний фактор відігравав в цьому головну роль: великий степовий простір материкової частини був придатний для сільського господарства, а географічне становище півострова сприяло розвитку туризму. Першість в таких сільськогосподарських галузях як конярство та розведення тонкорунних овець належала материковим повітам губернії, що було пов'язано перш за все з німецькою колонізацією Півдня України, тоді як розвиток туристичної галузі та банківської справи з більшим успіхом йшов на півострові, стимулом стало широкомасштабне будівництво залізниць. Загалом наприкінці ХІХ на поч. ХХ ст. міста Крима були пов'язані мережею залізниць, що дало поштовх розвитку як економіки так банківської мережі.

Список використаних джерел

1. Первая Всеобщая перепись населения Российской Империи 1897. Под ред. Н. А.Тройницкого. Том ХLI. Таврическая губерния. СПб, 1904 310 с.
2. Громенко С.В. Наш Крим : неросійські історії українського півострова : зб.статей / С.В.Громенко. Київ, 2016 315 с.

3. Замуруйцев О.В. Розвиток скотарства в аграрному господарстві німців і менонітів Таврійської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. С. 121-125.

4. Коломийцева В.А. «История финансов Тавриды. Хроники (1783-1917)». Симферополь, 2010. 412 с.

5. Ожегова Л.А. Историко-географический аспект развития животноводства в Таврической губернии в конце XVIII - середине XIX веков / М.В. Черныш, Л.А. Ожегова. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. С. 18-22